

Kiyko Y. T.
University of Banking

INTERNAL AUDIT AND BANKING CONTROL

Summary

This article deals with the theoretical foundations and contemporary trends of control. There is determined the place of internal audit in internal control and the basic differences between internal audit and revision. There we analyze the organization of internal control systems in Ukrainian banks.

Keywords: internal control, Internal control system, internal audit, internal audit system, audit, controlling, compliance.

УДК 657:338.47

Мосійчук М. М.

Національний університет водного господарства та природокористування

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ

Статтю присвячено дослідженню основних економічних показників транспортної галузі України за 2010–2014 рр. Проаналізовано динаміку обсягу реалізації, експорту-імпорту транспортних послуг. Досліджено основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання транспортної галузі. Визначено тенденції показників, які потребують урахування в управлінні транспортними підприємствами і транспортною сферою в цілому.

Ключові слова: транспортні підприємства, транспортні послуги, транспортна галузь, аналіз.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України для будь-якого підприємства незалежно від виду діяльності найважливішим завданням є досягнення глобальної конкурентоздатності. Це неможливо без налагодженої, збалансованої взаємодії всіх галузей економіки, яку забезпечує діяльність транспортної галузі, яка є «кровоносною системою» господарського комплексу України. Без трансформації та розвитку цієї галузі в цілому та окремих суб'єктів транспортної інфраструктури в рамках реалізації Стратегії сталого розвитку України неможливою є позитивна динаміка результативних показників підприємств багатьох інших галузей, діяльність яких пов'язана або залежить від надання транспортних послуг. Тому без ґрунтовної аналітичної оцінки діяльності транспортних підприємств важко визначити потенціал цієї галузі, виробити найбільш прийнятні заходи, що дозволяють значно покращити їхнє фінансово-господарське становище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методичних засад аналітичної оцінки діяльності транспортних підприємств присвячено праці Бондар Н.М. [1], Гречина Б.Д. [2], Гойхмана І.М. [3], Захарової О.В. [4], Кудрицької Н.В. [5], Макаренка М.В. [3], Никифорок О.І. [6], Мних О.Б. [2], Стукало А.В. [7], Цветова Ю.М. [8] та багатьох інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на високий рівень таких досліджень, на сьогодні в економічній літературі недостатньо детально вивчено довготермінові тенденції, що характерні для фінансово-господарської діяльності транспортних підприємств, які потребують урахування для адаптації Транспортної стратегії України [9] в цілому та ефективного стратегічного менеджменту транспортних підприємств зокрема.

Мета статті полягає в аналітичній оцінці основних показників підприємств транспорту України

як необхідної інформаційної бази для прийняття ефективних управлінських рішень та визначенні на її основі відповідних перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Висока ефективність функціонування транспорту є необхідною умовою розвитку та структурних перетворень економіки, активізації зовнішньоекономічної діяльності, задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях, захисту економічних інтересів та безпеки України [1, с. 20].

Аналітична оцінка транспортної галузі нерозривно пов'язана зі створенням ВВП, який є одним із найважливіших показників будь-якої економіки. Тому аналіз ринку транспортних послуг необхідно проводити в тісній ув'язці з даним показником. За період 2010–2014 рр. ВВП України зріс із 1094,6 млрд. грн. [10, с. 30] до 1566,7 млрд. грн. [11, с. 501], тобто на 472,1 млрд. грн. (43,13%). Обсяг реалізованих транспортних послуг (табл. 1.) за цей період також збільшився, відповідно, із 53,3 млрд. грн. до 78,4 млрд. грн. – на 25,1 млрд. грн., тобто на 46,88%. Це вказує на те, що ринок транспортних послуг розвивається дещо швидшими темпами, ніж національна економіка в цілому, адже будь-яке матеріальне виробництво потребує транспортних послуг, доставки від постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих, а покупцям – готової продукції і товарів.

У структурі реалізованих послуг України частка транспортних послуг займає найбільшу питому вагу серед усіх наданих послуг вітчизняними підприємствами, а також досліджується незначне її збільшення в 2014 р. у порівнянні з 2010 р. на 0,6 в. п., що також є підтвердженням значення транспортної галузі як найважливішої інфраструктурної галузі національної економіки.

У наданні транспортних послуг задіяно близько 3% працездатного населення України, та спостерігається зростання цього показника до 3,2% у

2014 р. Позитивним є збільшення обсягу реалізованих транспортних послуг у розрахунку на одного штатного працівника галузі з 193,4 тис. грн./ос. у 2010 р. до 272,3 тис. грн./ос. у 2014 р.

Експортно-імпорتنі операції щодо транспортних послуг у цивілізованому світі відіграють вагомий роль у глобалізації бізнесу, покращанні просторового планування й якості життя населення промислових регіонів [2, с. 434].

Експорт транспортних послуг в 2014 р. становив 6 101,9 млн. дол. США і зменшився за період 2010–2014 рр. на 1 746,1 млн. дол. США, а імпорт – 1 376,6 млн. дол. США та, навпаки, зріс, відповідно, на 205,9 млн. дол. США. Щорічно зменшується частка експорту транспортних послуг – з 66,7% у 2010 р. до 53,0% у 2014 р., тобто на

13,7 в. п. У зв'язку з економічною кризою в Україні, переходом підприємств у режим економії починаючи з 2011 р. щорічно зменшується частка імпорту транспортних послуг у загальному обсязі імпорту послуг: 2011 р. – 25,4%, 2014 р. – 21,6%.

Хоча дані тенденції є негативними, проте за аналізований період 2010–2014 рр. спостерігається перевищення експорту над імпортом транспортних послуг, що є позитивним для України та свідчить про виникнення активного торговельного сальдо. Так, у 2010 р. цей показник становив 6 677,3 млн. дол. США, проте в 2014 р. зменшився до рівня 4 725,3 млн. доларів США, тобто на 29,23%.

Ринок транспортних послуг характеризується високим рівнем конкуренції. Так, у

Таблиця 1

Динаміка обсягу реалізованих послуг, чисельності працівників, експорту-імпорту транспортних послуг України в 2010–2014 рр.

Показник	Роки					Темп росту, %	
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2010	2014/2013
1. Обсяг реалізованих транспортних послуг, млн. грн.	53383,8	73110,9	71120,3	71652,3	78411,7	146,88	109,43
- у % до загального обсягу реалізованих послуг	21,2	24,1	21,9	20,1	21,8	-	-
2. Середньооблікова річна чисельність штатних працівників діяльності транспорту, тис. ос.	276	269	278	272	288	104,35	105,88
- у % до загальної кількості найманих працівників	2,6	2,5	2,6	2,8	3,2	-	-
3. Обсяг реалізованих транспортних послуг в розрахунку на 1 штатного працівника діяльності транспорту, тис. грн./ос.	193,4	271,8	255,8	263,4	272,3	229,79	103,38
4. Експорт транспортних послуг, млн. дол. США	7848,0	9062,4	8541,1	8305,8	6101,9	77,75	73,46
- у % до загального обсягу експорту послуг	66,7	65,7	62,8	56,0	53,0	-	-
5. Імпорт транспортних послуг, млн. дол. США	1170,7	1583,9	1696,4	1716,4	1376,6	117,59	80,20
- у % до загального обсягу імпорту послуг	21,5	25,4	25,2	22,6	21,6	-	-

Джерело: сформовано автором на основі [10–14]

Таблиця 2

Основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність» в Україні за 2010–2014 рр.

Показник	Роки					Темп росту, %	
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2010	2014/2013
1. Кількість суб'єктів господарювання, тис.	145,9	99,9	87,3	92,4	111,8	76,6	121,0
- у % до всіх суб'єктів господарювання України	6,7	5,9	5,5	5,4	5,8	-	-
у т. ч., %:							
- підприємства	9,3	14,8	17,7	18,2	13,3	-	-
- фізичні особи – підприємці	90,7	85,2	82,3	81,8	86,7	-	-
2. Кількість зайнятих працівників, тис.	1133,0	1087,1	1087,4	1063,0	921,0	81,3	86,6
- у % до всіх зайнятих працівників України	10,5	10,7	10,9	10,9	10,6	-	-
у т. ч., %:							
- підприємства	82,0	84,9	86,2	85,7	81,9	-	-
- фізичні особи – підприємці	18,0	15,1	13,8	14,3	18,1	-	-
3. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.	160170,2	200477,7	228906,6	224523,5	218482,2	136,4	97,3
- у % до загального обсягу реалізації продукції (товарів, послуг) України	4,5	4,8	5,1	5,2	5,0	-	-
у т. ч., %:							
- підприємства	89,8	92,2	92,7	92,3	91,1	-	-
- фізичні особи-підприємці	10,2	7,8	7,3	7,7	8,9	-	-

Джерело: сформовано автором на основі [11]

цілому в Україні в 2014 р. за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» функціонувало 111,8 тис. суб'єктів господарювання, що становило 5,8% до всіх суб'єктів господарювання (табл. 2). І якщо в 2014 р. порівняно з 2013 р. загальна кількість суб'єктів господарювання в Україні зросла на 12,2% [11, с. 273], то за цим видом економічної діяльності темпи росту були вищими – 121,0%.

Характерною особливістю виду економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» є те, що суб'єктами ринку транспортних послуг переважно є фізичні особи – підприємці. У 2014 р. їхня частка у загальній кількості суб'єктів господарювання за цим видом економічної діяльності становила 86,7%, а підприємств – 13,3%. Водночас порівняно з 2010 р. спостерігається тенденція до зростання цієї частки з 9,3% до 13,3% у 2014 р. І хоча намітилася стійка негативна тенденція до скорочення кількості зайнятих працівників за видом діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» – на 212 тис. осіб за період 2010–2014 рр. (у цілому по Україні – на 2 019 тис. осіб [11, с. 273]), при цьому спостерігається стійка позитивна тенденція до зростання обсягів реалізованих послуг – на 58,3 млрд. грн. за цей період. Характерним є також те, що при частці у 13,3% від кількості суб'єктів господарювання підприємства мають основну частку в обсязі реалізації – 91,1% у 2014 р. Також відзначається тенденція до зростання частки підприємств у структурі реалізації послуг – із 89,8% у 2010 р. до 91,1% у 2014 р.

Наведені тенденції суттєво впливають на фінансові результати як галузі в цілому, так і окремих транспортних підприємств.

У цілому в 2010–2012 рр. в Україні чистий прибуток підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» постійно збільшувався, проте вже в наступних 2013–2014 рр. ситуація кардинально змінилася в гіршу сторону, і вже в 2014 р. чистий збиток досяг 26,3 млрд. грн. (табл. 3).

Значною мірою на таку динаміку впливає динаміка фінансових результатів від операційної діяльності, адже саме ця діяльність забезпечує основну частку доходу підприємств, зростання

їхньої ринкової вартості, визначає основу функціонування суб'єктів господарювання і рамках статутних регламентів.

У 2010–2013 рр. спостерігалася позитивна тенденція до отримання операційного прибутку, хоча досліджувалася динаміка до його зменшення з 2012 р. У цілому за аналізований період фінансовий результат від операційної діяльності зменшився на 17,2 млрд. грн.

Своєю чергою, динаміку фінансових результатів операційної діяльності обумовлюють обсяги та динаміка доходів і витрат операційної діяльності (рис. 1).

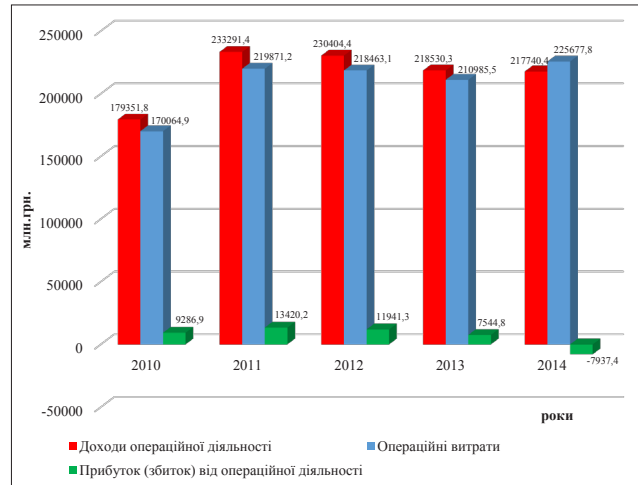

Рис. 1. Динаміка основних показників фінансових результатів операційної діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» в Україні за 2010–2014 рр.

За період 2010–2013 рр. доходи операційної діяльності перевищували операційні витрати: у 2010 р. – на 9,3 млрд. грн., у 2013 р. – на 7,5 млрд. грн. Лише в 2014 р. характер співвідношення змінився – операційні витрати перевищили операційні доходи на 7,9 млрд. грн., що пояснюється насамперед суттєвим підвищенням вартості пального, інших видів матеріальних ресурсів, зменшенням платоспроможності населення, зростанням цін (тарифів) на перевезення.

Найбільшу частку у структурі доходів і витрат суб'єктів господарювання, як правило, займають

Таблиця 3
Фінансові результати операційної діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» в Україні за 2010–2014 рр., млн. грн.

Показник	Роки					Темп росту, %	
	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2010	2014/2013
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	144960,3	193741,9	210643,8	204761,7	199327,3	137,50	97,35
2. Інші операційні доходи	34391,5	39549,5	19760,6	13768,6	18413,1	53,54	133,73
3. Разом доходи операційної діяльності	179351,8	233291,4	230404,4	218530,3	217740,4	121,40	99,64
- у % до чистих доходів	97,0	97,0	96,2	96,5	97,6	-	-
4. Разом чисті доходи	184805,0	240411,2	239550,1	226476,6	223183,6	120,77	98,55
5. Операційні витрати	170064,9	219871,2	218463,1	210985,5	225677,8	132,70	106,96
- у % до витрат усього	92,7	92,5	92,4	92,6	90,5	-	-
6. Витрати, разом	183456,3	237571,4	236422,4	227900,0	249490,9	135,99	109,47
7. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	9286,9	13420,2	11941,3	7544,8	-7937,4	-	-
8. Чистий прибуток (збиток)	1348,7	2839,8	3127,7	-1423,4	-26307,3	-	-

Джерело: сформовано автором на основі [15]

доходи та витрати, що виникають у процесі операційної діяльності.

Аналіз структури доходів підприємств за 2010–2014 роки засвідчив, що не відбулося суттєвої зміни питомої ваги доходів операційної діяльності – якщо в 2010 р. вона становила 97,0%, то в 2014 р. – 97,6%. Структура витрат підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» в Україні за видами діяльності теж не зазнала значних змін. Частка витрат операційної діяльності зменшилася з 92,7% у 2010 р. до 90,5% у 2014 р., тобто на 2,2 в. п.

Проведений аналіз дозволив визначити стійкі тенденції основних показників підприємств транспортної галузі України:

а) негативні тенденції:

- зменшення експорту транспортних послуг;
- зменшення частки експорту транспортних послуг у загальному обсязі експорту послуг;
- зменшення частки імпорту транспортних послуг у загальному обсязі імпорту послуг;
- отримання чистого збитку підприємствами галузі за останні роки;
- отримання збитку від операційної діяльності за останній рік і т. д.;

б) позитивні тенденції:

- зростання обсягу реалізованих транспортних послуг швидшими темпами, ніж національна економіка в цілому;

- найбільша частка транспортних послуг у структурі наданих послуг вітчизняними підприємствами;

- перевищення експорту над імпортом транспортних послуг;

- зростання частки працездатного населення, задіяного в наданні транспортних послуг;

- збільшення обсягу реалізованих транспортних послуг у розрахунку на одного штатного працівника діяльності галузі;

- зростання частки підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання і т. д.

Уважаємо, що урахування встановлених тенденцій є основою SWOT-аналізу підприємств транспортної галузі, оскільки вони узагальнюють можливості та загрози з боку зовнішнього середовища (макрорівень національної економіки) та сильні й слабкі сторони з боку внутрішнього середовища (мікрорівень) транспортних підприємств України.

Висновки. Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що в умовах сьогодення здійснення такої аналітичної оцінки основних показників діяльності транспортних підприємств та транспортної галузі в цілому є дуже важливим. Дана оцінка формує інформаційну базу для нейтралізації та/або ліквідації ризиків негативних тенденцій, підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності цих підприємств, що є необхідним у подальшому при прийнятті управлінських рішень.

Список літератури:

1. Бондар Н.М. Розвиток транспортної інфраструктури України на засадах державно-приватного партнерства : [монографія] / Н.М. Бондар. – К. : НТУ, 2014. – 336 с.
2. Мних О.Б. Розвиток транспортної політики в Україні згідно з вимогами ЄС на прикладі вантажних перевезень залізничного і автомобільного транспорту / О.Б. Мних, Б.Д. Гречин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 749. – С. 434–440.
3. Макаренко М.В. Динаміка і структура перевезень пасажирів / М.В. Макаренко, І.М. Гойхман // Ефективна економіка. – 2010. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpdetut_eiu/2010_16/165.pdf.
4. Захарова О.В. Розвиток потенціалу світової транспортної системи : [монографія] / О.В. Захарова. – Маріуполь : МДУ, 2012. – 234 с.
5. Кудрицька Н.В. Транспортно-дорожній комплекс України: сучасний стан, проблеми та шляхи розвитку : [монографія] / Н.В. Кудрицька. – К. : НТУ, 2010. – 338 с.
6. Никифорук О.І. Модернізація наземних транспортних систем України / О.І. Никифорук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2014. – 440 с.
7. Стукало А.В. Глобалізація транспортного ринку і сталий розвиток економіки залізничного транспорту України / А.В. Стукало. – К. : ДЕТУТ, 2014. – 164 с.
8. Цветов Ю.М. Залізничний транспорт України на порозі реформування : [підручник] / Ю.М. Цветов, М.В. Макаренко, А.Д. Лашко [та ін.]. – К. : ДЕТУТ, 2008. – 189 с.
9. Транспортна стратегія України на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2010 р. № 2174-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>.
10. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України ; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Август Трейд, 2011. – 559 с.
11. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Державна служба статистики України ; за ред. І.М. Жук. – К., 2015. – 585 с.
12. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України ; за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2012. – 558 с.
13. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України ; за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2013. – 551 с.
14. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України ; за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2014. – 533 с.
15. Транспорт і зв'язок України 2014: статистичний збірник / Державна служба статистики України ; за ред. О.О. Кармазіна. – К., 2015. – 203 с.

Мосийчук М. Н.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ

Резюме

Статья посвящена исследованию основных экономических показателей транспортной отрасли Украины за 2010–2014 гг. Проанализирована динамика объема реализации, экспорта-импорта транспортных услуг. Исследованы основные структурные показатели деятельности субъектов хозяйствования транспортной отрасли. Определены тенденции показателей, которые требуют учета в управлении транспортными предприятиями и транспортной сферой в целом.

Ключевые слова: транспортные предприятия, транспортные услуги, транспортная отрасль, анализ.

Mosiychuk M. M.

National University of Water Management and Environmental Engineering

ANALYTICAL EVALUATION OF TRANSPORT ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE SECTOR DEVELOPMENT

Summary

The paper investigates the main economic indicators of the Ukraine's transport sector in 2010–2014. The dynamics of sales amount, exports and imports of transportation services have been analyzed. The basic structural performance indices of the transport sector business entities have been studied. The trend data that require consideration in the management of transport enterprises and transport sector as a whole have been identified.

Keywords: transport enterprises, transport services, transport sector, analysis.

УДК 657

Шевченко Л. Я.

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского

РОЛЬ ИНТЕГРОВАННОГО ОБЛІКУ В ОЦІНЦІ ПЕРСПЕКТИВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Досліджено теоретичні питання формування системи інтегрованого обліку як складової частини управлінської системи підприємства. Розглянуто інтегрування усіх видів обліку і бюджетування, контролю й аналізу в процес управління виробництвом.

Ключові слова: бюджетування, інтеграція, інтегрований облік, контроль, управлінські рішення.

Постановка проблеми. Нині намітилася тенденція інтегрування усіх видів обліку і бюджетування, контролю й аналізу в процес управління виробництвом, який вимагає дотримання загальних закономірностей менеджменту і відображає взаємозв'язки між різними елементами управлінської системи процесу виробництва. Сюди входять розробка й освоєння нової продукції, асортиментної політики, технологічного менеджменту, забезпечення виробництва матеріально-виробничими ресурсами; розробка і проведення кадрової політики; забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції; підвищення ефективності виробництва; організація, вибір методів і каналів збуту; визначення організаційної структури управління, тобто наявні компоненти вимагають створити нову інтегровану систему, підпорядковану принципам централізації і децентралізації в управлінні й організації обліку, їх поєднанню, орієнтації на довгострокові цілі розвитку підприємства та широку участь його працівників в управлінні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку методології інтегрованого обліку з різних позицій досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені. Серед вітчизняних учених цим проблемам приділяли увагу О. М. Брадул, Ф. Ф. Бути-

нець, Б. І. Валуєв, С. Ф. Голов, В. Ф. Максимова, Н. М. Малога та ін. Дослідження цих науковців заклали потужний методологічний фундамент розвитку вітчизняної системи обліку, але питання застосування концепції інтегрованого обліку суб'єктами господарювання висвітлені недостатньо.

Мета статті. Головною метою роботи є розробка методу формування концептуальних засад створення системи аналітичної бази для оцінки перспектив діяльності суб'єктів господарювання в умовах інтегрованого обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік формує фундаментальну інформаційну базу для формування концептуальних засад обліку та звітності, розробки нових і вдосконалення вже наявних теорій. При складанні бухгалтерської звітності використовується економічна, соціальна й іншого роду інформація. Усе це у кінцевому підсумку об'єднується в єдину інформаційну систему, яка на рівні суб'єкта господарювання формується за допомогою системи бухгалтерського обліку.

Організація бухгалтерського обліку є найбільш відповідальним етапом створення підприємств та його підготовки до ефективної діяльності. Без правильно організованого обліку не можлива гос-